

Långume gård

En osteologisk analys av
en medeltida gård i Långume,
Othem socken, Gotland

Författare: Astrid Lennblad
Osteologisk rapport, våren 2009

Innehållsförteckning

<i>Innehållsförteckning</i>	2
<i>Inledning</i>	3
<i>Material</i>	3
<i>Metoder</i>	3
<i>Resultat</i>	4
Lager II.....	4
Lager III.....	5
Lager IV	7
Lager V.....	8
<i>Diskussion</i>	9
<i>Sammanfattning</i>	11
<i>Referenser</i>	12
Publicerade	12
Opublicerat	12
Internet	12
<i>Appendix</i>	13

Inledning

Utgrävningen av Långume gård, Othem socken på Gotland, genomfördes under sommaren 2008. Dateringen av platsen är medeltid, även om det påträffades enstaka fynd från både yngre och äldre tidsperioder.

Undersökningen av gården är en del av projektet *Den gotländska gården* och utgrävningen skedde i samarbete med Folkhögskolan i Fårösund. Projektets målsättning är att undersöka den gotländska gårdsbebyggelsen under vikingatiden för att på ett bättre sätt kunna beskriva den gotländska gårdens historia. (Projektbeskrivning, *Den gotländska gården under 2000 år – Kontinuitet och förändring*)

Kartan på förstasidan är från Gotlands kommuns hemsida, modifierad av författaren. (www.gotland.se/imcms/1093)

Material

Djurbensmaterialet som analyserats härstammar från Långume gård, Othem socken på Gotland och är daterat till medeltid. Benmaterialet är ett urval av den totala benmängden och kommer från schakt 3. Benmaterialet är uppdelat i fyra lager, lager II till V där lager II är det yngsta.

Benmaterialet består av drygt 16 kilo djurben, drygt 8 800 fragment som analyserats av författaren vid det osteologiska laboratoriet vid Högskolan på Gotland. Benmaterialet är relativt fragmenterat och identifieringsprocenten ligger runt 40 % beräknat på fragmentantal och 75 % beräknat på vikt. Benen är övervägande obrända, dock med enstaka brända ben, främst är det rörben och revben som har bränts.

Metoder

Metoderna som använts är dels kvantitativa, dels kvalitativa. Kvantifieringen av benmaterialet har gjorts för att beskriva benmaterialets omfång, både den totala benvikten och det totala antalet fragment, men även för att beskriva hur stor del av materialet som kunnat identifieras.

De kvalitativa metoderna är identifiering av material till art och/eller benslag, ålders- och könsbedömningar, mankhöjdsberäkningar, köttfattiga-/köttrika kroppsdelar och slaktspår.

Kvantifiering

För att beskriva benmaterialets kvantitet har benvikt, fragmentantal och identifieringsprocent angivits för varje lager. Detta har gjorts för att beskriva benmaterialets omfång, men även för att ge en uppfattning om benmaterialets fragmenteringsgrad. De vikter som finns presenterade, både i resultat och i benlistorna i appendix, är alltid angivna i gram.

Identifieringsprocenten redovisas både för antal fragment och för benvikt. Att både fragmentantal och benvikt är angivet i procent beror på att procenten kan varieras dem emellan.

Identifiering av material

Det osteologiska materialet är identifierat med hjälp av referenssamlingen vid Högskolan på Gotland under våren 2009. Målsättningen med identifieringen av benmaterialet var att så stor del av materialet som möjligt skulle identifieras till art och benslag. I vissa fall har det inte varit möjligt att helt säkerställa arttillhörighet, varför vissa fragment benämns som t.ex. får/get eller hönsfågel. Detta beror på att vissa djurarter är morfologiskt mycket lika varandra så att det är svårt eller omöjligt att få en närmare identifiering. Vissa benslag är även svårare än andra att artbedöma, framförallt revben, så därför är få revben artbedömda. De fragment som inte är identifierade till art är sorterade efter benslag så som kranium, revben, kotor och rörben för att man skall få en uppfattning om benslagsfördelningen.

Åldersbedömning

Åldersbedömningar har gjorts utifrån benens fusioneringsgrad, tandframbrott och med hjälp av tandslitage. De arter som åldersbedömts är de köttproducerande djuren; nötkreatur, får/get och svin. Åldrarna har bedömts dels utefter epifysstatus och tandframbrott enligt Silver (1969) och dels utifrån tandslitage enligt Grant (1982).

Könsbedömning

Enbart könsbedömningarna på svin har varit genomförbara och dessa är gjorda utefter hörntändernas morfologiska karaktärer enligt Schmid (1972)

Mankhöjdsberäkning

Mankhöjdsberäkning har enbart kunnat utföras på ett mellanhandsben från häst, enligt Kieselwalter (1888). Mätningen har gjorts enligt von den Driesch (1976)

Köttfattiga- och köttrika kroppsdelar

För att platsen där benmaterialet påträffades skall kunna tolkas utefter användningsområde är benmaterialet uppdelat i köttfattiga- och köttrika kroppsdelar. De benslag som betraktas som köttfattiga kroppsdelar är kraniet, underkäken och nedre delarna av extremiteterna (från hand- och fotroten och nedåt). Till de köttrika kroppsdelarna räknas hela kotraden, revbenen och de övre delarna av extremiteterna (fram till hand- och fotroten). Indelningen av de köttrika- och köttfattiga kroppsdelarna är gjorda efter Vretemark (1997).

Hur man sedan skall tolka fördelningen mellan de köttfattiga- och köttrika kroppsdelarna svårt. Hur normalfördelningen av de olika kroppsdelarna ser ut finns det tyvärr ingen säker källa på. Dock kan man anta att en normalfördelning av fragment från de köttrika kroppsdelarna bör ligga omkring 60 % av det totala djuret. Detta grundar jag dels på hur ett djur ser ut, men även på en diskussion i Susanne Østergaards (2008) c-uppsats, Algade 9 i Ålborg, En osteologisk analyse af dyreknoglerne fra udgravningen.

Slaktspår

Slaktspår, såsom hugg- och snittmärken, har noterats. Skillnaden mellan hugg och snitt är här att med hugg menas att benet är helt avhugget, och med snitt menas att det finns märken i benet från kniv eller liknande.

Resultat

Resultaten av den osteologiska analysen som presenteras för varje lager och börjar med det yngsta lagret, lager II.

Lager II

Lager II innehåller 527 fragment med en vikt på 549,5 gram. Identifierat till art och/eller benslag är 165 fragment (31,3 %), 296,5 gram (54 %). Benlistan som tillhör lager II återfinns i appendix tabell 1. Benmaterialet från lager II har varken kunnat åldersbedömas utifrån tandslitage, könsbedömas, mankhöjdsberäknas eller studeras utifrån slaktspår varför dessa metoder utgår här.

Nedan följer en tabell över vilka arter som påträffats i lager II och hur mycket benmaterial som identifierats av varje art, både i antal fragment och i vikt. Tabellen visar enbart de fragment som har identifierats till art, således finns varken oidentifierat benmaterial med eller benmaterial som enbart är identifierat till benslag.

Tabell 1, Artfördelning i lager II, både i antal fragment och i vikt

Art	Antal fragment	Vikt (g)
Nöt	3	53,5
Får/Get	28	54,5
Svin	30	60

Hund?	1	3
Fågel oid.	2	0,5
Abborre	6	0,5
Fisk oid.	17	2

Åldersbedömning utifrån epifysstatus och tandframbrott

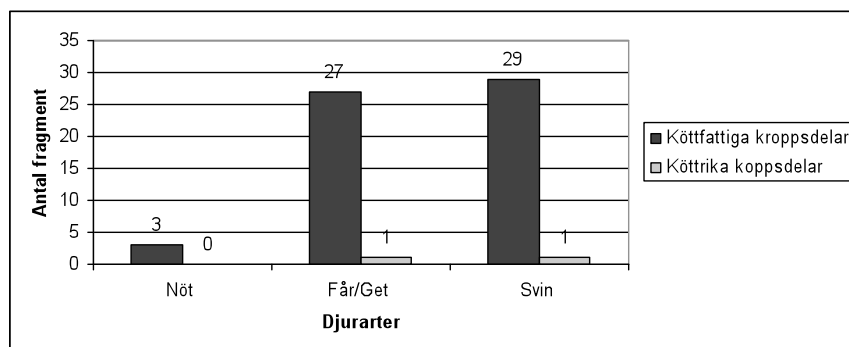
De arter som åldersbedömts utifrån epifysstatus och tandframbrott är nöt, får/get och svin. Tabellen nedan visar vilka åldersgrupper som finns representerade i lager II och hur många fragment som kunnat åldersbedömas.

Tabell 2, Åldersfördelning av nöt, får/get och svin i åldersgrupper, tabell efter Vretemark 1997, modifierad av författaren.

Nöt						
Spädkalvar	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
			1			
Får/Get						
Spädlamm	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
	2		2			
Svin						
Spädgris	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
		1	2			

Köttfattiga- och köttrika kroppsdelar

Fördelningen av köttfattiga- och köttrika kroppsdelar från nöt, får/get och svin redovisas nedan. Diagrammet är enbart baserat på fragmentantal.

Figur 1, Köttfattiga- och köttrika kroppsdelar från nöt, får/get och svin.

Nöt: 100 % köttfattiga kroppsdelar.

Får/Get: 3,6 % köttrika kroppsdelar, 96,4 % köttfattiga kroppsdelar.

Svin: 3,4 % köttrika kroppsdelar, 96,6 % köttfattiga kroppsdelar.

Lager III

Lager III innehåller 2 116 fragment med en vikt på 3 038 gram. Identifierat till art och/eller benslag är 822 fragment (38,8 %), 2 050,5 gram (67,5 %). Benlistan som tillhör lager III återfinns i appendix tabell 2. Benmaterialet från lager III har varken kunnat åldersbedömas utifrån tandslitage eller mankhöjdsberäknas varför dessa två metoder utgår här.

Nedan följer en tabell över vilka arter som påträffats i lager III och hur mycket benmaterial som identifierats av varje art, både i antal fragment och i vikt. Tabellen visar enbart de fragment som har identifierats till art, således finns varken oidentifierat benmaterial med eller benmaterial som enbart är identifierat till benslag.

Tabell 3, Artfördelning i lager III, både i antal fragment och i vikt

Art	Antal fragment	Vikt (g)
Häst	2	9

Nöt	69	600
Häst/Nöt	1	11,5
Får	2	5
Get	3	34
Får/Get	99	205,5
Svin	97	251
Mård?	1	0,5
Ekorre	3	1,5
Igelkott	1	0,5
Säl	1	0,5
Fågel oid.	2	0,5
Abborre	17	1,5
Torsk	9	1
Fisk oid.	36	3

Åldersbedömning utifrån epifysstatus och tandframbrott

De arter som åldersbedömts utifrån epifysstatus och tandframbrott är nöt, får/get och svin. Tabellen nedan visar vilka åldersgrupper som finns representerade i lager III och hur många fragment som kunnat åldersbedömas.

Tabell 4, Åldersfördelning av nöt, får/get och svin i åldersgrupper, tabell efter Vretemark 1997, modifierad av författaren.

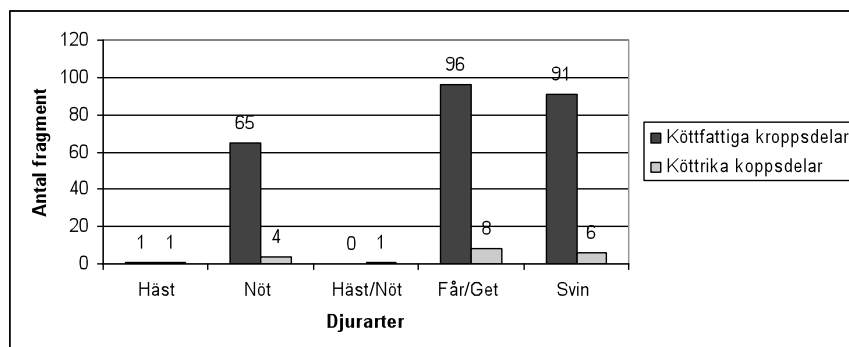
Nöt						
Spädkalvar	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	>1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
			3			
Får/Get						
Späd lamm	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	>1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
	1	1	1	2		
Svin						
Spädgris	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	>1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
	1					1

Könsbedömning

Könsbedömningar har utförts på en hörntand från svin, den härstammade från en galt.

Köttfattiga- och kötrika kroppsdelar

Fördelningen av köttfattiga- och kötrika kroppsdelar från häst, nöt, häst/nöt, får/get och svin redovisas nedan. Diagrammet är enbart baserat på fragmentantal.

Figur 2, Köttfattiga- och kötrika kroppsdelar från häst, nöt, häst/nöt, får/get och svin.

Häst: 50 % kötrika kroppsdelar, 50 % köttfattiga kroppsdelar.

Nöt: 5,8 % kötrika kroppsdelar, 94,2 % köttfattiga kroppsdelar.

Häst/Nöt: 100 % kötrika kroppsdelar.

Får/Get: 7,7 % kötrika kroppsdelar, 92,3 % köttfattiga kroppsdelar.

Svin: 6,2 % kötrika kroppsdelar, 93,8 % köttfattiga kroppsdelar.

Slaktspår

Får: Hugg har noterats på ett skenben.

Lager IV

Lager IV innehåller 5 327 fragment med en vikt på 11 699 gram. Identifierat till art och/eller benslag är 2 347 fragment (44,1 %), 9 191,5 gram (78,5 %). Benlistan som tillhör lager IV återfinns i appendix tabell 3.

Nedan följer en tabell över vilka arter som påträffats i lager IV och hur mycket benmaterial som identifierats av varje art, både i antal fragment och i vikt. Tabellen visar enbart de fragment som har identifierats till art, således finns varken oidentifierat benmaterial med eller benmaterial som enbart är identifierat till benslag.

Tabell 5, Artfördelning i lager IV, både i antal fragment och i vikt

Art	Antal fragment	Vikt (g)
Häst	18	828
Nöt	151	2 826,5
Får	9	61
Get	1	0,5
Får/Get	269	1037
Svin	259	1 023,5
Hund	5	4
Hare	2	1
Säl	4	70
Höns	1	0,5
Hönsfågel	3	1,5
Fågel oid.	4	2
Abborre	88	7
Torsk	35	3,5
Lax	1	0,5
Plattfisk	3	0,5
Fisk oid.	195	21,5

Åldersbedömning utifrån epifysstatus och tandframbrott

De arter som åldersbedömts utifrån epifysstatus och tandframbrott är nöt, får/get och svin. Tabellen nedan visar vilka åldersgrupper som finns representerade i lager IV och hur många fragment som kunnat åldersbedömas.

Tabell 6, Åldersfördelning av nöt, får/get och svin i åldersgrupper, tabell efter Vretemark 1997, modifierad av författaren.

Nöt						
Spädkalvar	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
		1		1	4	
Får/Get						
Spädlamm	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
	3	10	13	1	1	
Svin						
Spädgris	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
	4	6	9	1	1	

Åldersbedömning utifrån tandslitage

Åldersbedömning utifrån tandslitage har varit möjligt att utföra på en nöt, tre får/get och ett svin.

Nöt: Tandslitage visade en ålder på 2,5-4 år.

Får/Get: Tandslitage på de tre fåren/getterna visade en ålder på 4-6 år.

Svin: Tandslitage visade en ålder på <2 år.

Könsbedömning

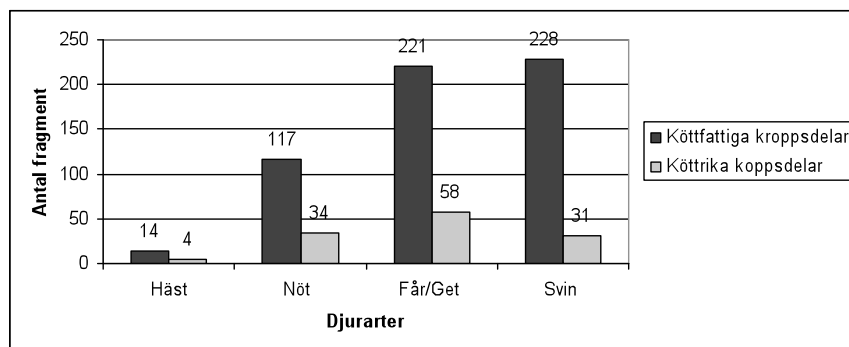
Könsbedömningar har utförts på åtta hörntänder från svin. Fem av dessa härstammade från galtar och tre från suggor.

Mankhöjdsberäkning

Mankhöjdsberäkning har utförts på ett mellanhandsben från en häst. Den beräknas ha varit 137 cm i mankhöjd.

Köttfattiga- och köttrika kroppsdelar

Fördelningen av köttfattiga- och köttrika kroppsdelar från häst, nöt, får/get och svin redovisas nedan. Diagrammet är enbart baserat på fragmentantal.

Figur 3, Köttfattiga- och köttrika kroppsdelar från häst, nöt, får/get och svin.

Häst: 32,3 % köttrika kroppsdelar, 77,7 % köttfattiga kroppsdelar.

Nöt: 32,5 % köttrika kroppsdelar, 77,5 % köttfattiga kroppsdelar.

Får/Get: 20,8 % köttrika kroppsdelar, 79,2 % köttfattiga kroppsdelar.

Svin: 12 % köttrika kroppsdelar, 88 % köttfattiga kroppsdelar.

Slaktspår

Häst: Hugg har noterats på ett mellanhandsben.

Nöt: Hugg har noterats på sju kotor varav sex axiellt. Snitt har noterats på ett höftben.

Får: Hugg har noterats på en kota.

Får/Get: Hugg har noterats på nedre delen av ett skenben.

Svin: Hugg har noterats på en underkäke.

Lager V

Lager V innehåller 902 fragment med en vikt på 942,5 gram. Identifierat till art och/eller benslag är 289 fragment (32 %), 676,5 gram (71,7 %). Benlistan som tillhör lager V återfinns i appendix tabell 4. Benmaterialet från lager V har varken kunnat åldersbedömas utifrån tandslitage, könsbedömas, mankhöjdsberäknas eller studeras utifrån slaktspår varför dessa metoder utgår här.

Nedan följer en tabell över vilka arter som påträffats i lager V och hur mycket benmaterial som identifierats av varje art, både i antal fragment och i vikt. Tabellen visar enbart de fragment som har identifierats till art, således finns varken oidentifierat benmaterial med eller benmaterial som enbart är identifierat till benslag.

Tabell 7, Artfördelning i lager V, både i antal fragment och i vikt

Art	Antal fragment	Vikt (g)
Nöt	26	317,5
Get	1	15
Får/Get	33	82
Svin	39	71
Katt	2	1
Hare	1	0,5

Abborre	9	0,5
Torsk	8	0,5
Fisk oid.	24	2

Åldersbedömning utifrån epifysstatus och tandframbrott

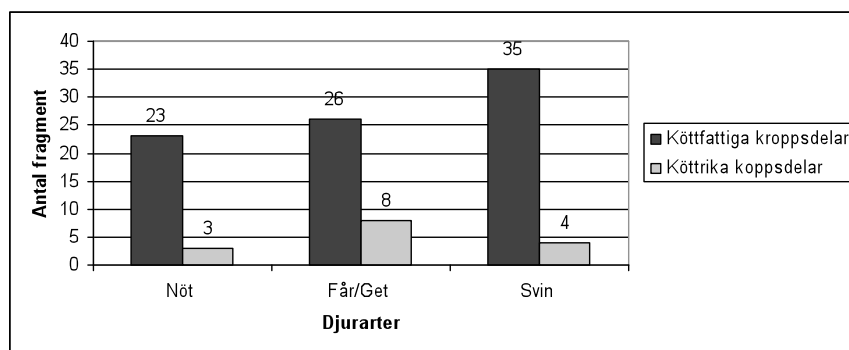
De arter som åldersbedömts utifrån epifysstatus och tandframbrott är får/get och svin, från nöt har det inte påträffats ben som kunnat åldersbedömas. Tabellen nedan visar vilka åldersgrupper som finns representerade i lager V och hur många fragment som kunnat åldersbedömas.

Tabell 8, Åldersfördelning av får/get och svin i åldersgrupper, tabell efter Vretemark 1997, modifierad av författaren.

Får/Get						
Späd lamm	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
		4	1			
Svin						
Spädgris	Tidig grupp		Medelgrupp		Sen grupp	
Ca ½ år	< 1½ år	> 1½ år	< 3 år	> 3 år	< 4 år	> 4 år
	1	3	2			

Köttfattiga- och köttrika kroppsdelar

Fördelningen av köttfattiga- och köttrika kroppsdelar från nöt, får/get och svin redovisas nedan. Diagrammet är enbart baserat på fragmentantal.

Figur 4, Köttfattiga- och köttrika kroppsdelar nöt, får/get och svin.

Nöt: 11,5 % köttrika kroppsdelar, 88,5 % köttfattiga kroppsdelar.

Får/Get: 28,6 % köttrika kroppsdelar, 71,4 % köttfattiga kroppsdelar.

Svin: 10,3 % köttrika kroppsdelar, 89,7 % köttfattiga kroppsdelar.

Diskussion

Häst

Ben från häst har påträffats i lager III och IV. Av de större köttproducerande djuren (häst, nöt, får/get och svin) verkar häst vara det minst betydelsefulla. Inga ålder- eller könsbedömningar har kunnat utföras på ben från häst, dock har en mankhöjdsberäkning gjorts i lager IV. Denna visade på en mankhöjd på 137 cm vilket är en decimeter större än ideal storleken på dagens gotlandsruss (Svenska russavelsförening).

Av det benmaterial som påträffats härstammar den största delen av hästbenen från de köttfattiga kroppsdelarna. Detta kan tyda på att benmaterialet kommer från en slakt- och/eller styckningsplats och att de köttrika kroppsdelarna sedan transporterats bort för att konsumeras eller säljas. Det är enbart ett slakt- eller styckningsspår som noterats bland hästbenen men det tyder ändå på att hästkött har slaktats/styckats.

Nötkreatur

Ben från nötkreatur har påträffats i alla lager. Av mängden benmaterial från nöt att döma så var nöt ett viktigt köttproducerande djur. Det finns dock fler fragment från får/get och svin än från nöt vilket kan tyda på att dessa varit viktigare än nöt. Det är svårt att säga säkert att det förhåller sig på detta vis eftersom det finns en stor mängd oidentifierade fragment och dessa skulle mycket väl kunna härstamma från nöt.

Inga köns- eller mankhöjdsberäkningar har varit genomförbara på nöt, dock har ett antal åldersbedömningar genomförts. Dessa visar en ganska liktydig bild för lager II till IV, från lager V har inga åldersbedömningar av nöt kunnat göras. Nötdjuren verkar härstamma från medelgruppen, det vill säga runt 3 år. Detta kan förklaras med att man slaktar dessa djur när de uppnått sin fulla storlek så att man maximerar mängden kött. Att åldersbedömningarna visar en sådan likartad bild skulle även kunna tolkas som att kött var den primära anledningen att hålla nötboskap. Hade mjölk varit den primära anledningen borde antalet äldre djur ha varit större. En mjölkande ko slaktas knappast vid en ålder av 3 år.

När det gäller de köttfattiga- och köttrika kroppsdelarna ger alla lagren en liktydig bild. Majoriteten av benmaterialet härstammar från de köttfattiga kroppsdelarna. Detta kan förklaras med att platsen där benmaterialet är uppgrävt främst använts för slakt och styckning. Dock skall det nämnas att en stor del av det material som enbart är identifierat till benslag kommer från de köttrika kroppsdelarna och skulle kunna härstamma från nötdjur. De slaktspår som noterats på ben från nöt är främst placerade på kotor och oftast axiellt. Detta kan tyda på att djuren styckats på platsen och att man klyft kropparna på hälften för att de skall bli mer lätthanterliga.

Får/Get

Får/Get verkar ha varit en viktig källa till kött och tillsammans men svin verkar de varit de viktigaste, om man ser till mängden material. Det finns ben från både får och getter i benmaterialet men den största delen har enbart kunnat identifieras till får/get. Ben från får/get har påträffats i alla lager.

Inga köns- eller mankhöjdsberäkningar har kunnat utföras men dock ett antal åldersbedömningar. Åldersbedömningarna för får/get visar en något mer varierad bild än för nöt. Majoriteten av fåren/getterna har slaktats mellan 1,5 och 3 års ålder, men det finns även de som slaktats före 1,5 års ålder och de som slaktats någon gång mellan 4-6 års ålder. Att åldrarna varierar kan tolkas som att vissa djur slaktades när de uppnått lämplig köttmängd men att vissa av djuren även användes till andra ändamål eftersom att dessa fick leva längre, till exempelvis mjölk- och ullproduktion.

För de köttfattiga- och köttrika kroppsdelarna visar får/get samma mönster som nöt och häst. Den största mängden benmaterial härstammar från de köttfattiga kroppsdelarna. Anledningen till att fördelningen ser ut som den gör är troligen av samma orsaker som för nöt och häst, nämligen att denna plats troligen främst använts för slakt och/eller styckning.

Svin

Svin verkar ha varit en viktig källa till kött, lika viktig som får/get. Ben från svin har påträffats i varje lager. De metoder som kunnat tillämpas på svin är köns- och åldersbedömningar men även köttfattiga- och köttrika kroppsdelar samt slaktspår.

Könsbedömningarna visar att både suggor och galtar har slaktats. Åldersbedömningarna visar en stor variation bland åldrarna. Majoriteten av de åldersbedömda benen visar på en ålder under 3 år, men det finns även ben som visar på en betydligt lägre ålder. Eftersom svin är ett djur som enbart producerar kött är detta mönster inte speciellt udda. De flesta svinen har troligen slaktats när de uppnått lämplig storlek, och några av dem som dött som spädgrisar har antingen slaktats vid en låg ålder av någon särskild anledning eller så kan de ha dött av

naturliga orsaker. Att det även finns benmaterial från äldre svin tyder på att några djur självklart har sparats till en högre ålder för att användas i uppfödningen.

Fördelningen av köttfattiga- och köttrika kroppsdelar ser likadant ut som för de föregående djurarterna och anledningen bör vara den samma.

Övriga djur

Av de övriga djuren som påträffats i ben materialet är fisk den djurgrupp som klart dominerar. De arter av fisk som identifierats är abborre, torsk, lax och plattfisk tillsammans med en stor mängd oidentifierade fiskben. Av dessa arter är det abborre som dominerar, och det är klart att fisk varit en betydande del av kosten. Även enstaka ben från säl har påträffats vilket tyder på att man inte bara förlitat sig på det man kan förda upp på gården utan man har även nyttjat de resurser som naturen erbjuder.

Enstaka fågelben har påträffats i benmaterialet och de som identifierats kommer från hönsfågel, varav ett ben från tamhöns. Det är således inte otänkbart att man hållit höns på gården i Långume. Av de andra djurarterna som påträffats i benmaterialet finns det bland annat hund och katt som inte är helt ovanligt att det finns som sällskapsdjur på en gård. Dessa kan även ha fungerat som ”renhållnings” djur och vaktdjur. Andra arter som påträffats är hare, mård?, ekorre och igelkott. Dessa djur kan ha hamnat i benmaterialet av naturliga orsaker eller så har de jagats för kött och/eller pälsproduktion. Antalet benfragment från dessa arter är så pass litet att det är svårt att dra några vidare slutsatser om dessa djur.

Sammanfattning

Denna osteologiska rapport behandlar ett djurbensmaterial som kommer från en arkeologisk utgrävning av Långume gård, Othem socken på Gotland och är daterat till medeltid. Utgrävningen skedde sommaren 2008 och är en del av projektet *Den gotländska gården*.

Benmaterialet består av drygt 16 kilo djurben som till största delen är obrända, men dock relativt fragmenterade. Benmaterialet har analyserats av författaren, vid det osteologiska laboratoriet vid Högskolan på Gotland under våren 2009. De metoder som använts vid analysen är välkända osteologiska metoder så som kön- och åldersbedömningar.

De djurarter som dominerar i benmaterialet är nöt, får/get och svin, följt av häst och fisk. Dessa djurarter verkar vara dem som varit mest betydelsefulla för matförsörjningen för gården i Långume. Ytterligare arter som identifierats är säl, fågel, hund, katt, hare, igelkott, ekorre och mård. Åldersfördelningen för nöt, får/get och svin visar att nötdjuret oftast slaktats vid en ålder runt 3 år, dock har får/get och svin har en betydligt större variation av slaktåldrar.

Vid studiet av de köttfattiga- och köttrika fragmenten har det visat sig att de köttfattiga fragmenten dominerar kraftigt. Detta kan tyda på att platsen där benmaterialet grävdes ut var en slakt- och styckningsplats och att man sedan forslade bort köttet för konsumtion eller försäljning. Dock skall det påpekas att det finns en ganska stor del av benmaterialet som enbart kunnat identifieras till benslag och i denna grupp finns många fragment från de köttrika kroppsdelarna, men dessa har inte kunnat identifieras till art.

Referenser

Publicerade

von den Driech, A. 1976. *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites*. Harvard University, Cambridge

Carlsson, D. 2009. Projektbeskrivning, *Den gotländska gården under 2000 år – Kontinuitet och förändring*.

Grant, A. 1982. *Ageing and Sexing Animal Bones from Archaeological Sites*. Eds Wilson, B. Grigson, C. & Payne, S. Oxford, England B.A.R.

Kieselwaiter, L. 1888. *Skelettmessungen am Pferde*. Inaug. Diss. Leipzig.

Schmid, E. 1972. *Atlas of Animal Bones*. Amsterdam, London & New York: Elsevier Publishing Company

Silver, I. A. 1969. The ageing of domestic animals. I: *Science in Archaeology*. Eds. Brothwell, D. & Higgs, E. 2nd ed. London.

Vretemark, M. 1997. *Från ben till boskap. Kosthåll och djurhållning med utgångspunkt i det medeltida benmaterialet från Skara. Del 1*. Skrifter från Skaraborgs Länsmuseum nr. 25, Nossebro

Opublicerat

Østergaard, S. 2008. *Algade 9 i Ålborg, En osteologisk analyse af dyreknogeterne fra udgravningen*. C-uppsats från Högskolan på Gotland, avdelningen för arkeologi och osteologi.

Internet

Svenska russavelsföreningen, www.gotlandsruss.se tillgänglig 24/6-09

Appendix

Tabell 1, Benlista för schakt 3, lager II

Gotland, Othem socken, Långume 2008, schakt 3, lager II, 527 fragment, 549,5 gram

Art	Benslag	Del	Antal	Sida	Ålder	Kön	Mått	Hugg/Snitt	Vikt (g)	Övrigt
Bos	Dentes	Frag.	1						33,5	
Bos	Manus/pedis	Frag.	2		X				20	1 mp epifys
Ovis/Capra	Dentes	Frag.	21						37,5	
Ovis/Capra	Ulna	Proximal	1		X				0,5	Epifys
Ovis/Capra	Manus/pedis	Frag.	6		X				16,5	1 mp epifys, 2 ph utan epifys
Sus	Dentes	Frag.	25						27,5	
Sus	Humerus	Dist.	1	Sin					24,5	
Sus	Manus/pedis	Frag.	4		U				8	1 mp epifys, 1 ph utan epifys
Canis?	V. cervicale	Frag.	1		X				3	Saknar kotplattor
Aves sp.		Frag.	2						0,5	
Perca		Frag.	6						0,5	
Pisces sp		Frag.	17						2	
	Cranium/dentes	Frag.	32						23	
	Costae	Frag.	13						6	
	Vertebrae	Frag.	2						6	
	Ossa longa	Frag.	31						87,5	Varav 3 brända
Totalt identifierade fragment:			165					Totalt identifierade vikt:	296,5	
Oidentifierade fragment:			362					Oidentifierad vikt:	253	Varav 44 brända

Tabell 2, Benlista för schakt 3, lager III

Gotland, Othem socken, Långume 2008, schakt 3, lager III, 2116 fragment, 3038 gram

Art	Benslag	Del	Antal	Sida	Ålder	Kön	Mått	Hugg/snitt	Vikt (g)	Övrigt
Equus	Dentes	Fragment	1						5	
Equus	Sesamoedeae	Hel	1						4	
Bos	Cranium/dentes	Fragment	55						429,5	
Bos	Vertebrae	Fragment	2						12	V. cervicale (1), V. thoracicae (1)
Bos	Costae	Fragment	1						8	
Bos	Coxae	Fragment	1	Sin					68,5	
Bos	Manus/pedis	Fragment	10		X				82	Tre mp epifyser
Equus/Bos	Coxae	Fragment	1						11,5	
Ovis	Tibia	Proximal	1	Dx				Hugg	4,5	Hugg axialt
Ovis	Ph 3	Hel	1						0,5	
Capra	Cranium	Frontale	1						18	
Capra	Ulna/radius	Proximal	2	Dx					16	
Ovis/Capra	Cranium/dentes	Fragment	76						146	
Ovis/Capra	Vertebrae	Fragment	2						2,5	V. lumbale (1), V. coccygae (1)
Ovis/Capra	Humerus	Distal	1	Dx					7,5	
Ovis/Capra	Radius	Diafys	1						12,5	
Ovis/Capra	Coxae	Fragment	1						0,5	
Ovis/Capra	Manus/pedis	Fragment	18		X				36,5	1 bränd, 1 ph utan epi, 1 calc. epi.
Sus	Cranium/dentes	Fragment	79			X			194	En ♂ canini
Sus	V. coccygae	Fragment	1		X				0,5	Saknar kotplattor
Sus	Humerus	Diafys	1	Dx					21,5	
Sus	Ulna	Fragment	3	Sin/dx	X				13	En spädgris
Sus	Sacrum	Fragment	1						4,5	
Sus	Manus/pedis	Fragment	12						17,5	
Martes	Mandibula	Fragment	1						0,5	
Vulgaris	Dentes	Inciv	2						1	
Vulgaris	Tibia	Proximal	1	Dx					0,5	
Erinaceus	Mandibula	Fragment	1						0,5	
Pinnipedia	Mt IV	Fragment	1	Dx					0,5	
Aves sp.	Ph	Fragment	2						0,5	
Perca		Fragment	17						1,5	
Gadus		Fragment	9						1	
Pisces sp		Fragment	36						3	
	Cranium/dentes	Fragment	91						94	
	Scapula	Fragment	1						12	
	Costae	Fragment	121						119,5	Varav 2 brända
	Vertebrae	Fragment	41						49	
	Ossa longa	Fragment	225						651	Varav 15 brända
Totalt identifierade fragment:			822						2 050,50	
Oidentifierade fragment:			1 294						987,5	Varav 129 brända

Tabell 3, Benlista för schakt 3, lager IV

Gotland, Othem socken, Långume 1:1 2008, schakt 3, lager IV, 5 327 fragment, 11 699 gram

Art	Benslag	Del	Antal	Sida	Ålder	Kön	Mått	Hugg/Snitt	Vikt (g)	Övrigt
Equus	Dentes		6						107,5	
Equus	Humerus	Distal	2	Sin/Dx					310	
Equus	Radius	Diafys	1	Sin					127	
Equus	Tibia	Distal	1	Sin					51,5	
Equus	Manus/pedis	Fragment	8	Sin/Dx			X	Hugg	232	Mc: GI 21,5
Bos	Cornu	Fragment	7						73,5	
Bos	Cranium/dentes	Fragment	93		X				1 076,5	M1 h, M2 g, M3 d
Bos	Scapula	Fragment	5	Sin/Dx					192,5	
Bos	Vertebrae	Fragment	14		X			Hugg	299	4 vert ej epi, 6 vert hugg axialt, 1 vert hugg
Bos	Humerus	Distal	3	Sin/Dx					207	
Bos	Ulna/radius	Proximal	1	Dx					69	
Bos	Radius	Diafys	1						3,5	
Bos	Coxae	Fragment	3	Dx/?				Snitt	97,5	
Bos	Sacrum	Fragment	1						9,5	
Bos	Femur	Fragment	2	Sin/Dx					137	
Bos	Tibia	Fragment	2						117	

Bos	Manus/pedis	Fragment	17					533,5	
Bos	Sesamoedea	Hel	1					0,5	
Bos	Ossa longa	Fragment	1					10,5	
Ovis	Dentes	pd4	1		X			0,5	
Ovis	Axis	Fragment	1				Hugg	10,5	
Ovis	Humerus	Distal	3	Dx/Sin				22	
Ovis	Tibia	Prox./dist	2	Dx	X			19,5	Proximal epifys (1)
Ovis	Pedis	Fragment	2	Sin/?	X			8,5	Calcaneus saknar epifys
Capra	Ph 3	Hel	1					0,5	
Ovis/Capra	Cornu	Fragment	1					14	
Ovis/Capra	Cranium/dentes	Fragment	180		X			608,5	1, ej M1 M2 h M3 g. 2, M1 m M2 h M3 g. 3, P2 ej över benet, P4 just över benet. 4, M1 m, M2 k, M3
Ovis/Capra	Scapula	Fragment	8	Sin/Dx				41	
Ovis/Capra	Costae	Fragment	4					3,5	
Ovis/Capra	Vertebrae	Fragment	13		X			31,5	Saknar kotplatta (1)
Ovis/Capra	Humerus	Distal	6	Sin/Dx				46,5	
Ovis/Capra	Radius	Fragment	7					71,5	
Ovis/Capra	Coxae	Fragment	5	Sin/Dx				33	
Ovis/Capra	Sacrum	Fragment	1					5	
Ovis/Capra	Femur	Distal	1					2	
Ovis/Capra	Patella	Hel	2					4	
Ovis/Capra	Tibia	Fragment	6	Dx/?	X		Hugg	63,5	1 bränd med hugg, 2 dist epi.
Ovis/Capra	Manus/pedis	Fragment	36		X			113	6 mp epifys, 1 ph epifys, 2 ph utan epifys.
Sus	Cranium/dentes	Fragment	198		X	X	Hugg	714,5	5 ♂, 3 ♀. 1: M1 d M2 c M3 & P4 ej över ben C strax över. 2: pd4 finns, M2 anlag ej över ben.
Sus	Scapula	Fragment	7	Sin/Dx	X			74,5	1 ofusionerad
Sus	Costae	Fragment	1		X			1	Spädgris
Sus	V. thoracicae	Fragment	1		X			6	Saknar kotplatta
Sus	Humerus	Fragment	3	Sin/?	X			23,5	3 Spädgris
Sus	Ulna	Proximal	1	Dx				12	
Sus	Radius	Fragment	2		X			13,5	1 proximal epifys
Sus	Coxae	Fragment	5	Sin/Dx				59	
Sus	Femur	Fragment	3		X			20	1 caput epifys
Sus	Tibia	Proximal	1	Dx	X			13	Saknar epifys
Sus	Tibia	Diafys	1					20,5	
Sus	Fibula	Fragment	5		X			2	Saknar epifys (1)
Sus	Manus/pedis	Fragment	30		X			64	1 mp ej epi, 1 calc epi, 1 calc synlig epilinj, 1 ph epi, 2 ph ej epi
Canis	Dentes	Fragment	1					0,5	
Canis?	V. thoracicae	Fragment	3					3	
Canis	Manus	Ca	1					0,5	
Lepus	Ulna	Proximal	1	Sin				0,5	
Lepus	Talus	Fragment	1	Sin				0,5	
Pinnipedia	Mandibula	Fragment	1	Dx				6,5	
Pinnipedia	Vertebrae	Fragment	1					3	V. thoracicae (1)
Pinnipedia	Humerus	Hel	1	Dx				58	
Pinnipedia	Patella	Hel	1					2,5	
G. gallus	Cmc	Fragment	1					0,5	
Galliforme			3					1,5	Vertebrae hel (1), ulna proximal (1), tmt hel (1)
Aves sp.		Fragment	4					2	
Perca		Fragment	88					7	
Gadus		Fragment	35					3,5	
Salmo	Vertebrae	Hel	1					0,5	
Pleuronectidae sp		Fragment	3					0,5	
Pisces sp.		Fragment	195					21,5	
	Cornu	Fragment	7					14	
	Cranium/dentes	Fragment	362					510	Varav 1 bränd
	Scapula	Fragment	12					64,5	
	Costae	Fragment	302					522	Varav 9 brända
	Vertebrae	Fragment	78					132,5	
	Ossa longa	Fragment	538					2 060	Varav 29 brända
Totalt identifierade fragment:			2 346				Totalt identifierad vikt:	9 191,5	
Oidentifierade fragment:			2 980				Oidentifierad vikt:	2 507,5	Varav 220 brända

Tabell 4, Benlista för schakt 3, lager V

Gotland, Othem socken, Långume 1:1 2008, schakt 3, lager V, 902 fragment, 942,5 gram										
Art	Benslag	Del	Antal	Sida	Ålder	Kön	Mått	Hugg/Snitt	Vikt (g)	Övrigt
Bos	Cranium/dentes	Fragment	20						101	
Bos	Radius	Diafys	1						76	
Bos	Vertebrae	Fragment	2						3,5	V. cervicale (1), V. thoracicae (1)
Bos	Manus/pedis	Fragment	3	Dx/sin					137	
Capra	Humerus	Distal	1						15	
Ovis/Capra	Cranium/dentes	Fragment.	15						26,5	
Ovis/Capra	Scapula	Lateral	2	Dx/sin					5,5	
Ovis/Capra	Radius/ulna	Fragment	4		X				19	1 radius dist ofusionerad
Ovis/Capra	Tibia	Distal	1						12	
Ovis/Capra	Manus/pedis	Fragment	11						19	
Sus	Cranium/dentes	Fragment	31		X				46,5	M3 (1) tandanlag
Sus	V. coccygae	Fragment	1						0,5	
Sus	Humerus	Proximal	1		X				6,5	Epifys
Sus	Ulna	Diafys	1						6,5	
Sus	Coxae	Ilium	1						8,5	
Sus	Ph	Fragment	4		X				2,5	1 ph ej epifys
Felis	Humerus	Distal	1	Sin	X				0,5	
Felis	Ulna	Diafys	1	Sin					0,5	
Lepus	Calcaneus	Hel	1		X				0,5	
Perca		Fragment	9						0,5	
Gadus		Fragment	8						0,5	
Pisces sp.		Fragment	24						2	
	Cranium/dentes	Fragment	58						63,5	
	Scapula	Fragment	5						18	
	Costae/cartilago	Fragment	41						20	Varav 3 brända
	Vertebrae	Fragment	2						0,5	
	Ossa longa	Fragment	40						84,5	Varav 1 bränd
Totalt identifierade fragment:			289						676,5	Totalt identifierad vikt:
Oidentifierade fragment:			613						266	Oidentifierad vikt: